Diputació Barcelona
xarxa de municipis

Inventari Patrimoni Cultural de Sant Quintí de Mediona

Memòria tècnica

Redacció
TRANSVERSAL PRODUCCIONS CULTURALS

Maria Camp i Pla
Jordi Piñero i Subirana

Ajuntament de Sant Quintí de Mediona

Gener 2001

À R E A D E C U L T U R A

Inventari del patrimoni local de Sant Quintí de Mediona
(Memòria)

Diputació de Barcelona

Oficina de Patrimoni Cultural

Transversal Produccions Culturals
Passeig de Pere III, 4-16, 4t 70
08240 - MANRESA

Localització:
Sant Quintí de Mediona (Alt Penedès)

Data:
Maig - octubre de 2000

Promotor:
Diputació de Barcelona
Oficina de Patrimoni Cultural

Realització:
Transversal Produccions Culturals

Autors:
Maria Camp i Pla
Jordi Piñero i Subirana

Agraïments

Fem arribar el nostre agraïment a:
Marta Aymerich (monitora de les Deus), Aureli Díaz, Josep Domingo (cap de colla del drac i dels nans), Ramon Martí (historiador), Joan Montserrat (cap de colla dels diables), Àlvaro Pla (de ca l'Oliver), Antoni Pujadó (cap de colla dels bastoners), Ramon Serra (historiador), Ricard Serra (regidor de cultura), Paquita Serra (de cal Pagès), Flocel Subirachs (antic cap de colla dels gegants)i Miquel Vendrell (de can Figueres dels Barrancs).
I molt especialment a Xavier Argemí, per la seva col·laboració constant i el suport que ha donat al llarg de tot aquest treball.

Memòria dels treballs realitzats

Treball realitzat

L'inventari del patrimoni local de Sant Quintí de Mediona s'ha portat a terme entre els mesos de maig i setembre del 2000. El treball ha consistit en inventariar de manera exhaustiva tots els elements d'interès del patrimoni cultural compresos dins el terme municipal de Sant Quintí de Mediona, seguint els criteris establerts per l'Oficina del Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona. S'han realitzat un total de 141 fitxes. La tasca d'inventari s'ha fet seguint els següents passos:

1. Documentació: documentació bibliogràfica, consulta dels inventaris de la Generalitat (arqueologia, patrimoni arquitectònic), consultes a experts locals, documentació cartogràfica.
2. Treball de camp: elaboració de les fitxes, entrevistes amb persones de Sant Quintí, etc.
3. Treball de gavinet: redacció de les fitxes, treball dels elements gràfics, memòria.

Una selecció d'elements exhaustiva

El criteri que s'ha seguit a l'hora de seleccionar els elements inventariats ha estat el d'aconseguir la màxima exhaustivitat. D'una manera especial en el patrimoni rural i industrial. Hem tingut especial cura en documentar tots els vestigis referits a l'activitat paperera, característica de Sant Quintí i de tota l'àrea de les conques dels rius Mediona i Anoia: recs, basses, molins... fins i tot aquells elements que actualment són destruïts o gairebé perduts però dels quals se'n conserva la memòria o se'n suposa la ubicació.

També hem procurat aconseguir la màxima exhaustivitat en el patrimoni rural. Per això hem inclòs tots aquells elements que són testimoni de l'ocupació humana del territori (compresos dins uns límits cronològics que arribarien fins a principis del segle XX). Així s'han inventariat fins i tot els masos enrunats o petites cases de pagès, que amb el temps podrien arribar a caure en l'oblit, a fi de poder obtenir un panorama complet de l'assentament rural al municipi.

Entrevistes i col·laboració amb la gent del poble

Durant el treball de camp s'han realitzat entrevistes i s'ha extret informació de les següents persones:

Marta Aymerich (monitora de les Deus), Aureli Díaz, Josep Domingo (cap de colla del drac i dels nans), Ramon Martí (medievalista), Joan Montserrat (cap de colla dels diables), Àlvaro Pla (de ca l'Oliver), Antoni Pujadó (cap de colla dels bastoners), Ramon Serra (medievalista), Ricard Serra (regidor de cultura), Paquita Serra (de cal Pagès), Flocel Subirachs (antic cap de colla dels gegants)i Miquel Vendrell (de can Figueres dels Barrancs).

Així doncs, el treball de camp s'ha fet amb la col·laboració de diverses persones de la població. En aquest sentit hem de destacar molt especialment l'estreta col·laboració al llarg de tot el treball entre els autors i en Xavier Argemí, el qual ha aportat innombrables orientacions i dades, ha facilitat el seu arxiu particular i, en alguns casos, ens ha acompanyat als llocs inventariats. La seva aportació i el seu coneixement del territori, de la història i la gent de Sant Quintí han estat fonamentals.

Un esforç de recerca i de síntesi sobre el tema de l'aigua, els recs i el conjunt de les Deus

Un dels elements més emblemàtics i interessants del patrimoni de Sant Quintí és sens dubte el tema de l'aigua, la xarxa de recs, els molins paperers, les Deus... Per això ens ha semblat convenient dedicar-hi un esforç especial. En aquest sentit hem intentat aprofundir i clarificar alguns aspectes que ens semblava que no estaven del tot clars, donar una visió de conjunt coherent del fenomen i, allà on ens ha estat possible, fer alguna aportació novedosa.

Més concretament, el treball en aquest àmbit ha consistit en:

1. Elaborar amb especial cura les fitxes de recs, molins i les relacionades amb les Deus.
2. Dibuixar un mapa amb els itineraris de tots els recs (que presentem en un apèndix, ja que per les seves característiques no és visualitzable com a imatge dins la base de dades). Els itineraris dels recs (sobre un mapa d'escala 1:5.000) són molt detallats i reflecteixen l'esforç fet en el treball de camp. Aquest tipus de documentació no existia en forma tan detallada i creiem que es complementa

amb la planimetria elaborada en el treball “La Conca del paper: parc temàtic”, que recull la xarxa de recs del municipi veí de Sant Pere de Riudebitlles.

3. Una petita recerca i consulta a experts sobre el tema de l’origen islàmic dels recs. Ens semblava una qüestió prou rellevant i que valia la pena, en la mesura que fos possible, intentar aclarir. Per això hem entrat en contacte personalment amb l’investigador Ramon Martí, deixeble de Miquel Barceló, l’introductor a Catalunya dels estudis medievals enfocats des la perspectiva d’Al-Andalus. En aquest sentit hem recollit i sintetitzat les conclusions dels estudis d’arqueologia medieval centrats en la conca del riu Bitlles sobre el desenvolupament de l’hidraulisme. Hem mirat de recollir, en les fitxes i en aquesta memòria, les conclusions d’aquests articles (que consten en la bibliografia) i presentar un estat de la qüestió actualitzat.

Un esforç per reconstruir els camins antics

Un altre àmbit en el qual també hem posat un accent especial és en els camins antics. Aquí hem intentat recopilar totes les referències i vincular-les, en alguns casos, amb les fitxes dels carrers de manera que en resultés un esquema força complert per conèixer quins eren els principals camins que sortien de Sant Quintí en les diverses direcccions. De manera que les aportacions i el plantejament que fem en aquest àmbit poden ser en bona mesura inèdits.

Valoració

Un patrimoni caracteritzat pel tema de l'aigua

El municipi de Sant Quintí de Mediona té un terme de dimensions reduïdes (13,89 Km2), situat a la comarca de l'Alt Penedès. Concretament, a l'extrem nord de l'Alt Penedès, en un punt de transició on la plana del sud entra en contacte amb la zona muntanyosa de la Serralada Prelitoral.

El terme de Sant Quintí s'inscriu en la conca del riu Mediona o Bitlles, una vall amb un paisatge dominat per la roca de travertí (en aquesta zona anomenada popularment turo), amb abundància de congostos i penya-segats. Es tracta d'un relleu kàrstic típic, caracteritzat per nombroses coves i avencs, amb circulació d'aigua dels aquífers. Això determina un dels aspectes més característics i destacats de Sant Quintí, que es relaciona amb el fenomen de l'aigua i que compta amb un conjunt d'elements que giren al voltant d'aquest tema.

Així, el tema de l'aigua és el comú denominador dels següents elements:

1. Les Deus, un espai d'interès natural, històric, arqueològic i turístic.
2. Els antics molins paperers construïts al segle XVIII a la vora del riu.
3. La xarxa de recs (originada molt probablement en època islàmica).
4. Les fàbriques tèxtils i el fenomen de la industrialització

A un nivell més general, podem assenyalar els següents elemens, dividits per àmbits temàtics, entre els més destacats del patrimoni de Sant Quintí de Mediona.

PATRIMONI IMMOBLE

Els molins paperers

La conca del Mediona es caracteritza per la presència de nombrosos molins (especialment molins paperers) i posteriorment pel fenomen de la industrialització tèxtil. Amb la peculiaritat que moltes de les fàbriques tèxtils es van instal·lar en antics molins paperers. A Sant Quintí trobem diversos molins paperers, que segueixen tots una tipologia molt semblant, que podríem descriure en els següents termes:

1. Majoritàriament edificats al segle XVIII.
2. Construccions rurals de característiques pre-industrials però de volums força regulars. (se'n poden distingir dos tipus: l'anomenat longitudinal i el longitudinal-transversal).
3. Sèries de finestres regulars (anomenades "ventanes") que funcionen com a miradors (assecadors).
4. Consten de bassa en contacte amb algun dels recs de la xarxa.

Hem inventariat un total de set molins, dels quals se'n conserven cinc, i dos (Els Fogars i molí de les Deus) estan enderrocats o només se'n suposa la ubicació. Cal dir que en aquest àmbit el patrimoni que es conserva és bàsicament arquitectònic. Malauradament, el patrimoni moble que anava associat a la indústria paperera (eines, màquines, documentació...) pràcticament no s'ha conservat. Els principals molins són:

Ca l'Oliver: De tot el conjunt és l'exemple més interessant. És probablement el més antic i també el de tipologia més atípica i irregular, ja que es va anar formant a través de múltiples fases constructives. Tot plegat forma una petit nucli d'edificacions amb una elemental estructura urbana, cosa que li dóna certa singularitat al costat d'altres molins del Penedès. El conjunt inclou diversos edificis que havien funcionat com a molins (segons consta en documents: dos molins de paper blanc, dos molins de papers d'estrassa i un molí fariner). L'any 1775 figurava en una llista dels 100 principals molins paperers de Catalunya i era sens dubte el nucli paperer més important de Sant Quintí. El molí de ca l'Oliver, situat al lloc per on passava el principal camí, el de Vilafranca, té una tradició d'habitatge des d'antic i hi trobem les dependències típiques d'una masia. Tot plegat configura un conjunt arquitectònic força impressionant, tancat per un mur exterior. Les construccions, actualment en estat de conservació molt precari, són d'un notable interès com a exemple d'arquitectura pre-industrial; és a dir, un tipus d'arquitectura amb característiques industrials però d'una etapa prèvia a la industrialització, en la qual s'anticipen alguns dels elements que definiran els grans espais fabrils, però amb unes tècniques i un estil plenament rural: portals adovellats, baixos amb voltes, etc.

El molí del Nadal: Es tracta d'un molí força gran, amb un edifici força típic segons el model que hem descrit anteriorment. Va funcionar encara fins els anys 1930/40.

El Tori: És el que conserva millor les instal·lacions papereres en el seu interior. S'hi construí una fàbrica tèxtil adossada, que tenia la roda hidràulica més gran de Sant Quintí.

Altres molins són els del **Rabí** i del **Pujol.**

En aquest àmbit, cal ressenyar un fet lamentable i desafortunat. Ens referim a l'enderrocament del molí dels Fogars (un exemple típic d'un molí paperer de petites dimensions, que es conservava en un estat força bo), que s'ha fet molt recentment, el març del 2000. Aquest cas és un exemple d'allò que no hauria de passar i, per tant, de la necessitat d'establir una normativa i unes mesures que garanteixin la conservació d'aquest patrimoni.

Les fàbriques

Tot i la importància de la industrialització en aquesta zona, existeixen realment poques fàbriques en el sentit habitual d'aquest terme. La més important i representativa és la fàbrica del Maqueda, que forma tot un complex industrial força important (de final del segle XIX i començament del XX) actualment sense cap ús i en un estat de conservació força precari. L'altra fàbrica és la de ca l'Oliver, que va construir-se el 1872 al costat del conjunt de molins paperers, i que recentment s'ha reconvertit en indústria paperera. Altres fàbriques, com la del Barris, es van destruir, i moltes altres van instal·lar-se en antics molins paperers.

Els recs

Un element que va estretament lligat als molins i a les fàbriques són els recs. Sant Quintí es caracteritza per l'existència d'una xarxa de recs molt interessant que canalitza l'aigua del riu Mediona per les immediacions de la vall.

L'origen d'aquesta xarxa és difícil de concretar per la manca de referències documentals clares. Tanmateix, els treballs de recerca en el camp de l'arqueologia medieval als quals abans al·ludíem sí que permeten arribar a unes primeres conclusions. En aquest sentit, la xarxa de recs de Sant Quintí s'ha d'inscriure en el context de la conca del riu Mediona o Bitlles, en la qual hi ha exemples bastant clars, com ara els casos de Terrassola i Lavit (d'origen probablement tardo-antic) o el de la Llacuna (associat clarament a l'època islàmica). En el cas de Sant Quintí la conclusió del medievalista Ramon Martí és que els sistemes hidràulics "indubtablement, són anteriors

a l'expansió comtal sobre la vall". És a dir, que el seu origen caldria situar-lo en època islàmica (segles VIII-IX).

La xarxa de recs s'ha de relacionar amb l'existència d'altres vestigis d'hidraulisme a la zona de les Deus, la cronologia dels quals potser encara és més confosa i, per tant, demanaria un estudi global més aprofundit i especialitzat. En aquest sector identifiquem l'antic molí de les Deus (documentat el 1399), amb un rec molt interessant que travessa la roca de travertí mitjançant dues mines. Finalment, cal esmentar les mines que canalitzen l'aigua que aflora a les grutes de les Deus cap a l'exterior. Segons l'opinió de Ramon Martí (que caldria acabar de confirmar) aquestes mines serien força modernes, probablement associades al desenvolupament de la molineria a partir del segle XVIII.

En definitiva, sembla clar que l'existència de les Deus i d'una xarxa de recs, que ja s'estava desenvolupant als segles VIII-IX, ha estat determinant en l'emplaçament del poblament rural i en l'origen del nucli de Sant Quintí. A partir d'aleshores, els recs han suposat un gran benefici per l'agricultura i la indústria de Sant Quintí. Han servit per regar els horts i per subministrar energia hidràulica a molins i fàbriques, situats al costat dels recs i del riu. D'una manera destacada cal esmentar el rec de Baix: probablment el més antic i, juntament amb el rec de Dalt, els que alimentaven més indústries i regaven més horts.

Hem inventariat un total de set recs, dels quals actualment només es continuen utilitzant el rec de Baix, el rec comunal de Sant Pere de Riudebitlles i, parcialment, el rec de la Noguera.

Conjunt de jaciments paleolítics

Un altre aspecte destacat és l'existència en el terme d'un gran nombre de jaciments arqueològics, la majoria corresponents a l'època del paleolític. El fet es deu a la gran tradició d'arqueòlegs (majoritàriament prehistoriadors) que han investigat la zona de Sant Quintí i el Penedès en general. En aquest sentit cal esmentar des d'Amador Romaní, a principi de segle XX, passant per Pere Giró els anys 1950/60 i, més recentment, Antoni Freixas. D'aquí se'n deriva que tot el territori de la conca del Mediona hagi estat profusament prospectat i s'hagin documentat nombrosos jaciments.

En el cas de Sant Quintí el nombre de jaciments és de 27, dels quals predominen els corresponents al paleolític (9), i epipaleolític/neolític (4). En menor mesura els de

l'edat del Bronze (1), període ibèric (2), període romà (2) i medieval (3), més altres que consisteixen en elements més moderns. Es tracta d'una proporció inversa al que sol ser habitual: és a dir, hi ha més nombre de jaciments com més lluny de la nostra època. Així, es troben a faltar jaciments d'època ibèrica, romana i àrab, amb la qual cosa existeix un buit que afecta aquests períodes intermitjos, i que ens impedeix saber què va passar en aquestes èpoques, crucials per saber l'origen i l'evolució d'elements tan interessants com les mines de les Deus, la xarxa de recs i la seva relació amb l'origen del priorat i del poble medieval.

En resum, la valoració que cal fer del conjunt de jaciments és molt interessant des del punt de vista científic, dins el context de la conca del Mediona i l'Anoia (que compten amb altres jaciments de major importància, com el de Capellades). Aquests jaciments són fonamentals per al coneixement de la prehistòria de Catalunya. Ara bé, per al poble de Sant Quintí tenen un valor patrimonial limitat, ja que pràcticament es pot dir que no existeixen restes visibles in situ. Es tracta bàsicament de materials recollits superficialment (sobretot sílex), la major part dels quals es conserven al Museu de Vilafranca del Penedès.

El poble

Sant Quintí de Mediona és un poble de dimensions força grans, que va assolir el seu màxim demogràfic el 1857, en l'etapa inicial de la industrialització, amb 2.302 habitants, mentre que actualment s'ha estabilitzat al voltant dels 1.600. El nucli antic ha conservat en bones condicions les característiques d'un poble tradicional, de manera que és perfectament visible en tots els carrers la tipologia tradicional de les cases pageses (mentre que les construccions modernes es situen als carrers exteriors i en àrees adjacents que s'han urbanitzat recentment). També és ben visible l'estructura urbana tradicional, fruit de l'evolució del poble.

Aquesta evolució es pot tipificar en les següents fases:

1. Nucli original d'època medieval (segle XIII?). Sorgit al voltant de la sagrera i constava de la plaça. Es tractava molt probablement d'un recinte tancat al voltant de la plaça.
2. Expansió al voltant de la plaça (segles XIV - XVI). Creixement al llarg del Camí Vell de Sant Quintí (en direcció Vilafranca i Capellades). És a dir:

carrer del Salt i carrer de Baix, amb cases porxades que faciliten el tancament del recinte.

3. Expansió dels segles XVII i XIX seguint els eixos dels altres dos camins: el que anava en direcció a Sant Pere de Riudebitlles (carrer General Weyler) i el que anava en direcció nord-est (carrer Joan Sardà). En aquesta zona es poden apreciar algunes cases d'influència modernista, fetes per famílies d'indianos.

El capítol

Com a element més destacat del patrimoni arquitectònic cal considerar el capítol, també conegut com a Rectoria Vella. Aquest edifici conserva vestigis de l'antic priorat benedictí, primer depenent de Ripoll i a partir del 1586 del bisbat de Barcelona. Es tracta d'un edifici probablement del segle XVI (ja que l'anterior va ser destruït), que té com a elements més destacats una mena de claustre posterior i la sala capitolar. La resta de dependències del capítol es van perdre en construir-se l'edifici nou de l'Ajuntament l'any 1975. En definitiva, cal dir que es tracta de l'edifici més noble de la vila, però malauradament no s'ha conservat en tota la integritat, amb la qual cosa ha perdut part del seu potencial.

Les esglésies

Pràcticament l'interès de les esglésies es limita a la parroquial. Les dimensions del terme municipal fan que no existeixin altres exemples destacats. Pel que fa a l'església parroquial de Sant Quintí, es tracta d'un tipus de construcció bastant prototípic dels segles XVI-XVII, amb una sola nau amb capelles laterals i volta de creueria. Com a elements destacats té diversos capitells amb relleus de figures humanes. La façana exterior va ser ampliament remodelada entorn del 1970 amb esgrafiats de l'època, amb uns resultats força dubtosos que més aviat desfiguren el conjunt.

El patrimoni rural

L'àmbit del patrimoni rural és poc rellevant a causa de les dimensions reduïdes del terme. Per això trobem pocs exemples de grans masies, i el que predominen són cases de pagès de dimensions més modestes. Concretament, podem classificar els habitatges rurals de la següent manera:

1. **Masies.** És a dir, construccions normalment d'origen medieval, que amb el pas dels anys s'han anat engrandint, de vegades fins esdevenir grans casals amb múltiples dependències.

– Amb dos exemples destacats: cal Figueres dels Barrancs i la Passada.

– I tres exemples més modestos: can Bosquet, la Noguera Baixa i la Soleia (aquestes dues últimes en procés de ruïna).

2. Cases de pagès. És a dir, construccions més noves, aparegudes al final del segle XVIII i al llarg del XIX, de dimensions clarament més reduïdes.

– Amb alguns exemples de cases més antigues (probablement del segle XVIII) i d'una certa entitat: can Serra Gavatxa, cal Fesol, les Estoses Velles, cal Santpare, el Comarquinal.

– I exemples de cases modestes o fins i tot molt humils (en alguns casos en ruïnes): la Noguera Alta, can Bartomeu, cal Magí, cal Manegues (o les Estoses Noves), cal Manegues, can Llopard, Maioles, ca la Blanca, ca l'Ermità, cal Torró, cal Costella.

Pel que fa a les característiques constructives, podem dir que en general es segueix el model tradicional de masia de la Catalunya Vella. Els materials que predominen són la pedra i la tàpia, amb un tipus de construcció mixta bastant habitual, que consisteix en començar els murs amb pedra a la part baixa i acabar-los amb tàpia a la part alta.

Un element d'especial interès són les barraques de pedra seca, que en aquesta zona es caracteritzen per les seves grans dimensions. Es tracta de construccions de molt bona qualitat, amb parets molt gruixudes i consistents, gairebé formant un túmul.

El castell: un fortí de les guerres carlines

Finalment, cal esmentar un altre element del patrimoni arquitectònic: el castell. En realitat es tracta d'un fortí carlí edificat sobre una antiga església, en un turó adjacent que domina l'entrada al poble, que constitueix un exemple interessant d'aquest tipus d'arquitectura militar.

PATRIMONI NATURAL

Les Deus

És sens dubte l'element més destacat del patrimoni natural. Un paratge de gran bellesa paisatgística que, a més, reuneix un compendi d'elements diversos (no només naturals) que fan de les Deus el lloc més emblemàtic i singular de Sant Quintí.

En aquest indret l'aigua de les deus desemboca al riu Mediona tot formant un conjunt de característiques peculiars que consta dels següents elements:

1. Les deus d'aigües que afloren a l'exterior, tot formant llacs o pèlags. I l'entorn natural configurat per la vegetació típica de ribera.
2. Grutes a la roca de travertí (amb diversos llacs naturals a l'interior) i mines excavades artificialment per l'home amb l'objectiu de canalitzar l'aigua.
3. Recs, molins i altres usos, vestigis de l'aprofitament humà d'aquest indret ja des d'antic.
4. L'interès turístic de l'indret, que s'ha començat a explotar des de mitjan segle XX. Actualment l'Ajuntament té el projecte de crear un parc d'oci, aigua i natura.

PATRIMONI MOBLE

En aquest àmbit el principal interès es troba en les col·leccions particulars, ja que l'església parroquial no ha conservat elements d'especial rellevància. Entre les col·leccions particulars que d'alguna manera són testimoni de la història i el patrimoni del poble podem destacar:

1. Col·leccions d'interès etnològic: eines del camp, gegants i objectes diversos
2. Col·leccions de fotografia
3. Altres col·leccions: cartells de cinema.

PATRIMONI DOCUMENTAL

En aquest àmbit cal diferenciar dos tipus de fons documentals:

1. Arxius d'institucions públiques (municipi i parròquia). Ambós s'han conservat, encara que no de forma totalment completa.

3. Arxius particulars, especialment de famílies pageses benestants, residents al mateix poble de Sant Quintí.

PATRIMONI IMMATERIAL

Sant Quintí ha conservat de manera molt especial algunes de les tradicions més emblemàtiques del seu folklore. D'una manera especial el ball de diables, els bastoners, el drac, els gegants i els nans. Però també els grallers, el ball de les panderetes, el carnaval, el pessebre vivent, els portants del sant Crist o la festa major.

Un dels elements que cal destacar és sens dubte el ball de diables, que es segueix manifestant en la seva manera més tradicional i ha esdevingut una de les poques manifestacions d'aquestes característiques que actualment es conserven a Catalunya, ja que la majoria dels balls d'altres poblacions són en major o menor grau adaptacions modernes.

En el cas del balls de bastons, és interessant observar com la colla de Sant Quintí ha fusionat, en la seva interpretació, les particularitats de les danses de poblacions de zones costeres amb les d'interior.

Bona part de les tradicions quintinenques tenen la seva principal aparició per la Festa Major. Així doncs, és durant aquesta celebració anual quan aquest patrimoni es manifesta. És per això que la Festa Major es converteix en un conjunt destacable d'entre les tradicions de la població.

En el manteniment i la continuïtat de tot aquest patrimoni, cal destacar la força i la participació d'associacions que, integrades per la gent de la Sant Quintí, són les que s'ocupen de dur a terme les actuacions i conservar els elements que les integren.

Cal esmentar, especialment en casos com els nans, els diables, el drac o els bastoners, la voluntat de conèixer i mantenir les tradicions tal i com eren en els seus orígens.

Propostes d’actuacions

DIFUSIÓ

Potenciació turística de les Deus

L’indret de les Deus és un element susceptible de millorar i ampliar el seu ús turístic i cultural. En aquest aspecte els objectius que caldria proposar-se són millorar la qualitat del producte que actualment s’ofereix per tal de dirigir-se a un públic més interessant i amb més poder adquisitiu.

Actualment l’Ajuntament té previst tirar endavant un projecte de parc d’oci, aigua i natura. Des del punt de vista patrimonial, creiem que s’haurien de tenir en compte els aspectes següents:

1. Que sigui respectuós amb els elements del patrimoni cultural i natural: grutes, mines, recs, pèlags...
2. Que sigui respectuós amb el medi i l’entorn paisatgístic: les Deus han de conservar el seu caràcter de paratge natural autèntic i amb encant.
3. El projecte s’hauria de basar temàticament en els elements que caracteritzen i donen un segell distintiu al conjunt de les Deus: l’aigua com a fenomen geològic (els aquífers, les sorgències naturals, els llacs...), l’aigua des del punt de vista de l’aprofitament humà (molins, recs i canalitzacions...) i l’aigua com a element de lleure.
4. Relacionar les Deus amb itineraris que passin pels principals elements del patrimoni.

Creació d’un museu o centre de difusió cultural

Segons sembla, l’Ajuntament es planteja la possibilitat de crear un museu o un centre de difusió del patrimoni de Sant Quintí. Si aquest projecte tira endavant creiem que s’haurien de tenir en compte les següents consideracions:

1. Seria interessant que tingués una relació amb el projecte de les Deus, que és l’element més emblemàtic del municipi.

2. El centre hauria de tenir una orientació temàtica clara i coherent. Una recopilació d'objectes i instruments típics, per si sola, té poc interès, tant per a la gent del poble com per als visitants de fora. En aquest sentit, és molt més interessant pensar en un eix temàtic que enllaci amb alguns dels elements emblemàtics de Sant Quintí: l'aigua, els molins paperers, les festes i tradicions...

Rutes i itineraris

Són un recurs interessant per donar a conèixer alguns dels elements del patrimoni cultural, tant de cara a la població local com als foranis. Per això és interessant que les rutes o itineraris no siguin arbitràries, sinó que es plantegin com un mitjà dins de projectes de difusió coherents o que estiguin vinculats a propostes més àmplies, que permetin fer-ne una difusió atractiva de cara al públic. En aquest sentit proposem algunes possibilitats que es podrien treballar segons els criteris que abans esmentàvem:

1. Ruta temàtica sobre els molins paperers en relació amb el parc temàtic al qual ens referim tot seguit.
2. Itineraris al voltant de les Deus passant pels elements més propers
3. Itinerari seguint els camins de ribera a la vora del Mediona: de les Deus en direcció a Sant Pere de Riudebitlles, amb la possibilitat de comunicar les dues poblacions. Aquest itinerari passa per alguns dels elements més interessants del patrimoni: molins paperers, fàbriques, recs, horts...
4. Recuperació i senyalització dels camins tradicionals; per exemple el Camí Vell de Sant Quintí (Capellades-Vilafranca), els camins de Guardiola, Sant Pere de Riudebitlles i Montserrat.

El parc temàtic "la conca del paper"

De tot el que hem dit anteriorment se'n desprèn que la millor opció per a Sant Quintí és arribar a acords amb els municipis veïns de cara a elaborar un projecte comú. Més concretament, creiem que el projecte presentat per l'Ajuntament de Sant Pere de Riudebitlles sota el títol "La conca del paper: parc temàtic. Propostes per a un model d'ordenació del territori i recuperació del medi natural i urbà" és un bon punt de partida i una bona oportunitat per començar a treballar en la potenciació i la difusió del patrimoni. Aquesta és la línia en la que caldria treballar.

Aquest projecte preveu la creació d'un espai temàtic (la conca del riu Mediona o Bitlles) centrat en la tradició paperera comuna. Aquest marc hauria de servir per relligar i potenciar els elements més rellevants de cada municipi, que en el cas de Sant Quintí serien les Deus, els recs, els molins (especialment ca l'Oliver), etc.

Creiem que aquest projecte s'ajusta a les necessitats a què abans al·ludíem perquè:

1. Relliga els elements més interessants del patrimoni sota una orientació temàtica clara.
2. Permet agrupar esforços d'un grup de petits municipis de cara a buscar fonts de finançament, elaborar projectes comuns, etc.
3. La suma constitueix un producte més atractiu que no pas cada element per si sol. Així es crea un producte molt més potent.
4. S'ajusta a la realitat de la conca del Mediona, que forma una unitat des del punt de vista històric i humà. Una difusió conjunta és la millor estratègia per cada municipi i per cada element en concret.

Per tant, seria molt interessant començar a treballar en aquesta línia. Això vol dir arribar a acords entre els diferents municipis i desenvolupar la idea del projecte, que de moment està molt centrada en el tema urbanístic i en la zona de Sant Pere.

Exposició fotogràfica del patrimoni de Sant Quintí

Les fotografies que s'inclouen en el present inventari podrien ser la base d'una exposició orientada a donar a conèixer entre els habitants del municipi el seu patrimoni cultural. Es tractaria d'una visió panoràmica basada en alguns dels elements més representatius, però incloent-hi també alguns dels més desconeguts, indrets on probablement la majoria de quintinencs no han estat ni vist mai. L'exposició també podria servir per conscienciar la població sobre la importància del patrimoni local i la seva conservació. També es podria aprofitar l'ocasió per fer un publicació de caràcter divulgatiu.

Utilització d'aquest inventari com a material didàctic

Fora interessant posar a l'abast de l'escola de Sant Quintí còpies (tant en suport informàtic com en paper). En tractar-se d'un document molt gràfic i de fàcil maneig pot ser una eina didàctica molt útil. L'inventari pot servir per treballar el coneixement del

medi, així com els valors de respecte al patrimoni i la importància de la seva conservació.

Senyalització dels principals elements

Fora interessant la senyalització dels principals elements del patrimoni i/o d'aquells que es troben situats més a prop dels camins, amb l'objectiu de donar-los a conèixer, tant a la població local com als visitants foranis. Aquesta senyalització s'ha de fer mitjançant un pla de senyalització que estableixi uns criteris de disseny coherents i que tingui en compte altres possibles senyalitzacions que existeixin a la zona, així com la normativa vigent en aquest àmbit. Evidentment, és una actuació que s'ha de fer de manera coordinada amb la creació de possibles rutes o itineraris.

RECERCA

Estudi sobre el conjunt de les Deus i la xarxa de recs

La recerca que hem portat a terme en aquest àmbit creiem que ha servit per clarificar alguns punts i per centrar l'estat de la qüestió actual. Tanmateix, resten encara alguns punts poc clars que necessitarien un estudi aprofundit i especialitzat. Aquest estudi seria més necessari si es pensa tirar endavant els projectes de parc lúdic a les Deus i el parc temàtic sobre el paper. A banda d'això, cal tenir en compte que es tracta de l'àmbit més emblemàtic del patrimoni, del qual, a més, podrien sorgir-ne noves dades actualment desconegudes.

Així doncs, creiem que, entre d'altres, els aspectes que caldria estudiar perquè no han quedat del tot resolts són:

1. Precisar la cronologia del molí de les Deus i de tot el complex hidràulic associat.
2. Precisar la cronologia de les mines que canalitzen l'aigua de les gurtes de les Deus.
3. Confirmar i ajustar en general la cronologia de la xarxa de recs.
4. Fer una recerca documental amb l'objectiu d'obtenir noves dades
5. Realitzar una prospecció arqueològica i, si cal, algun sondeig en sectors determinats.
6. Estudiar la vil·la romana de Turó de la Noguera/la Masia (Sant Quintí de Mediona/Sant Pere de Riudebitlles) per tal de veure quina relació té amb el rec de la Noguera.

Estudi sobre una construcció indeterminada al barri de la Bòria (fitxa 54)

Es tracta d'un element menor però curiós, que podria ser objecte d'interès per part d'algun estudiós o d'algun estudiant, amb l'objectiu d'obtenir més informació sobre aquesta construcció enigmàtica, de la qual no se'n sap gairebé res.

Documentació particular de famílies

Es tracta d’un aspecte interessant que es podria aprofundir, per tal de conèixer més exactament els fons documentals que es conserven. Així mateix, tot i que es tracta d’una qüestió complicada, fóra interessant trobar un sistema que garanteixi la conservació i faciliti la consulta dels arxius particulars d’interès històric: còpies? Donació a un arxiu públic?

CONSERVACIÓ

Declaració de BCIL dels principals elements

La figura de Bé Cultural d'Interès Local, prevista en la Llei del Patrimoni Cultural de Catalunya, proporciona unes garanties de conservació als elements més destacats de cda municipi. Proposem que es declarin BCIL els següents elments:

- Can Figueres dels Barrancs
- Masia de la Passada
- Molí del Pujol
- Molí de ca l'Oliver
- Molí del Nadal
- Molí del Rabí
- Molí i fàbrica del Tori
- Molí dels Fogars (vestigis de l'antic molí)
- Fàbrica de ca l'Oliver
- Fàbrica del Maqueda
- El Castell
- Església parroquial de Sant Quintí de Mediona
- El Capítol
- Cal Pagès
- Cal Llobet
- Ca l'Americano
- Plaça Enric Prat de la Riba (nucli antic)
- Safareig (prop de la fàbrica del Maqueda)
- Rec de Baix
- Rec del Moré
- Rec de Dalt
- Rec de la Passada
- Rec de ca l'Oliver
- Rec de la Noguera
- Rec comunal de Sant Pere
- Les Deus
- Grutes de les Deus

Normativa de protecció del patrimoni

A part dels elements més interessants que proposem que siguin declarats BCIL hi ha la resta del patrimoni (bàsicament patrimoni arquitectònic), que necessita també algun instrument de protecció. En aquest sentit proposem l'elaboració d'un Pla Especial de Protecció del Patrimoni o, almenys, l'establiment d'una normativa urbanística específica que garanteixi la conservació tant dels elements individuals com dels espais urbanístics en conjunt. Aquesta normativa hauria d'individualitzar els elements que són objecte de protecció i hauria de tenir en compte aspectes com ara els colors, materials, textures i volums de les cases al nucli antic, etc.

Més enllà de la normativa, un element bàsic per assegurar una gestió correcta del patrimoni arquitectònic és el control i seguiment de les obres per part de l'arquitecte municipal.

Restauració de ca l'Oliver

És l'element que es troba en un estat més crític. El conjunt és d'un gran interès arquitectònic i històric. Tanmateix, es tracta d'una actuació difícil i d'elevat cost, atès l'estat de l'edifici i la seva complexitat. A més, pel fet de ser un element de patrimoni industrial no entra en el cànon dels edificis que les institucions solen subvencionar a fons perdut. A banda que la simple restauració, si no es troba un ús que en garanteixi la conservació i el manteniment, no seria cap solució. Així doncs, creiem que el més convenient seria portar a terme una primera actuació provisional (detectar els perills més apremiants i fer-hi, si cal, una petita intervenció que garanteixi l'estabilitat de l'edifici) mentre s'intenta trobar-li un ús adequat, que en garanteixi la conservació i el manteniment. Al mateix temps, caldria reflexionar sobre quin podria ser aquest ús adequat: restaurant? hostal? edifici públic? O fins i tot tornar-hi a introduir la indústria paperera tradicional. No cal dir que si es tira endavant el projecte de parc temàtic sobre la conca paperera això seria una oportunitat per intentar resoldre aquesta qüestió.

Altres edificis del patrimoni industrial

Es tracta del conjunt més interessant des d'un punt de vista arquitectònic (molins, fàbrica del Maqueda, etc). El seu estat de conservació, en general, no és tant

crític com el de ca l'Oliver, tanmateix actualment la majoria d'aquests edificis no tenen cap ús o tenen un ús precari. És un tema no tant urgent com l'anterior, però que cal plantejar-se a mitjà i llarg termini, amb la participació de tots els implicats (ja que es tracta d'edificis de propietat privada). En aquest sentit fora bo anar pensant, també, quins són els usos més adequats per aquests edificis: determinats usos industrials? Usos socials o turístics? Qualsevol d'aquestes possibilitats s'ha de condicionar al fet que es garanteixi el respecte als conjunts arquitectònics i als entorns. Així mateix, s'ha de plantejar la possibilitat de conservar aquelles parts dels edificis que han conservat millor les seves característiques.

Masies i cases de pagès

En comparació amb altres municipis en general l'estat de les masies i els habitatges rurals és força acceptable, en bona part degut al fet que l'extensió del terme és molt reduïda. Excepte el cas d'algun mas en estat avançat de ruïna, i ja difícilment recuperable (com ara la Noguera Baixa, la Soleia i altres cases de pagès més petites), la resta d'elements no es troben en situació greu, al marge dels problemes de conservació que puguin tenir, propis dels edificis antics. Potser els edificis que es troben en una situació més precària són cal Bosquet i, en major grau, can Serra Gavatxa.

Arranjament dels camins

El mal estat dels camins és un fet força generalitzat en tot el terme (i molt criticat pels veïns). En aquest sentit és bastant urgent una intervenció de millora dels camins rurals, que també podria plantejar-se la recuperació i senyalització dels camins tradicionals: camí vell de Sant Quintí (Capellades-Vilafranca), camí de Guardiola... de cara a la promoció d'itineraris i recorreguts turístics.

Diputació de Barcelona
Àrea de Cultura
Carrer Comte d'Urgell, 187. Edifici del Rellotge
08036 Barcelona
Tel. 934 022 566 • Fax 934 022 825
o.patrimonic@diba.cat • www.diba.cat/opc